

LIETUVOS RESPUBLIKOS
AKCIZŲ ĮSTATYMO NR. IX-569 43 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Europos Komisijos 2023 m. gruodžio 18 d. pateiktame atnaujinto Nacionalinio energetikos ir klimato srities veiksmų plano (toliau – NEKSVP) vertinime (C(2023)9608) nurodoma, kad su esamomis ir papildomomis priemonėmis Lietuva nepasieks 2030 m. nustatyto ŠESD mažinimo tikslo Europos Sąjungos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemoje nedalyvaujančiuose sektoriuose, todėl Europos Komisija rekomenduoja NEKSVP nustatyti papildomas priemones, kad būtų pasiektas nacionalinis šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo tikslas – 21 proc. 2030 m. palyginti su 2005 m. Europos Komisija rekomenduoja Lietuvai numatyti papildomas priemones 2026–2030 m. laikotarpio absorbentų naudojimo tikslams įgyvendinti žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės sektoriuje.

Preliminariai vertinant, dėl priimtų Lietuvos Respublikos akcizų įstatymo Nr. IX-569 1, 2, 3, 27, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 43, 53, 58¹, 59 straipsnių, II skyriaus penktojo skirsnio pakeitimo, Įstatymo papildymo nauju 3 priedu ir 40 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo Nr. XIV-1933 7, 9, 12 ir 19 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos akcizų įstatymo Nr. IX-569 9, 37 ir 39 straipsnių pakeitimo įstatymo (dėl išplėstos žaliojo dyzelino vartojimo apimties ir sumažinto suskystintųjų naftos dujų akcizo tarifo) NEKSVP plane reikės numatyti papildomas priemones, kurios užtikrintų 164 tūkst. tonų CO₂ ekv. sumažinimą. NEKSVP numatyta priemonė – skirta kurą deginantiesiems katilams pakeisti į efektyvesnius ar naudojančius atsinaujinančių energijos išteklius – sumažina 245 tūkst. t CO₂ ekv., tačiau tam papildomai reikia 135 mln. Eur viešųjų lėšų (551 Eur viešųjų lėšų norint sumažinti 1 toną CO₂ ekv.). Nenumačius papildomų priemonių šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) kiekio trūkumui kompensuoti, reikės skirti apie 10 mln. Eur valstybės biudžeto lėšų (vertinant, kad įsigyjamų kompensavimui skirtų kreditų kaina atitiks rinkoje vyraujančią apyvartinių taršos leidimų (toliau – ATL) kainą (1 ATL = 60 Eur) trūkstamas kvotas perkant rinkoje. Šią sumą būtų galima panaudoti darnioms investicijoms, pavyzdžiui, mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams skatinti atsisakyti iškastinio kuro arba numatyti finansinės paramos priemones ir paskatas verslui iškastinio kuro naudojimui. Pažymėtina, kad, sumokėjus už trūkstamas kvotas, nebūsime atleisti nuo pareigos įgyvendinti ŠESD tikslus. Prievolė įtraukti naujas priemones išliks, kol bus įgyvendinti ŠESD mažinimo tikslai.

Atsižvelgiant į tai, kad būtina imtis priemonių, kurios užtikrintų efektyvų ŠESD kiekio sumažinimą, siūloma skatinti biodujų gamybą. Pažymėtina, kad biodujas būtų galima maišyti su gamtinėmis dujomis (arba visiškai pakeisti gamtines dujas). Taip būtų galima sumažinti poveikį klimato kaitai nekeičiant esamos gamtinių dujų paskirstymo infrastruktūros. Gaminti ir vartoti biodujas yra labai svarbu įgyvendinant ŠESD mažinimo tikslus žemės ūkio ir transporto sektoriuose ir tai yra skatinama per valstybės biudžeto Klimato kaitos programos priemones (Aplinkos ministerija iš Klimato kaitos programos 2020–2023 m. biometano gamybai ir (ar) biodujų išvalymo skatinimui jau skyrė 54 mln. Eur)¹ ir kitomis finansinėmis priemonėmis. Todėl biodujos neturėtų būti apmokestinamos iškastiniam kurui skirtais akcizais.

Įstatymo projekto tikslas – nustatyti išimtį biodujoms, kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatyme, pagal kurią biodujoms (įskaitant jų dalį energinių produktų mišiniuose) netaikomi akcizų tarifai; suteikti galimybę skatinti biodujų gamybą Lietuvos Respublikoje siekiant padidinti jų dalį vartotojams tiekiamose gamtinėse dujose ir taip sumažinti poveikį klimato kaitai.

Įstatymo projektas įgyvendina Direktyvos 2003/96/EB¹ 16 straipsnio 1 dalį, pagal kurią valstybės narės gali atleisti nuo mokesčio ar sumažinti apmokestinimo normą, taikant fiskalinės kontrolės priemones produktams, kurie gaminami iš biomasės.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Projektą parengė Aplinkos ministerijos Klimato politikos grupės (vadovė – Vilija Augutavičienė, tel. +370 686 17 484, el. p. vilija.augutaviciene@am.lt) vyresnysis patarėjas Tomas Aukštinaitis (tel. +370 610 79 985).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Lietuvos Respublikos akcizų įstatyme nustatyta, kad naftos dujoms ir dujiniam angliavandeniliams (išskyrus gamtines dujas) taikomas 13 Eur už toną produkto tarifas. Pagal Valstybinę mokesčių inspekciją, biodujos, kai jos atitinka gamtinėms dujoms keliamus kokybės ir sudėties reikalavimus, panaudotos kaip variklių degalai stacionariose įrangoje ir šildymui, yra apmokestinamos Akcizų įstatymo 59 straipsnyje taikant nustatytus standartinius ar lengvatinius akcizų tarifus:

1) 23,60 Eur už vieną megavatvalandę, dujas naudojant variklių degalams stacionariose įrangoje. Nuo akcizų atleidžiamos gamtinės dujos, naudojamos kaip variklių degalai transporto priemonėse;

2) 1,08 Eur už vieną megavatvalandę, dujas naudojant šildymui (ne verslo reikmėms). Nuo akcizų atleidžiamos gamtinės dujos, tiekiamos buitiniams vartotojams ir paramos gavėjo statusą turintiems asmenims;

3) 0,54 Eur už vieną megavatvalandę, dujas naudojant šildymui (verslo reikmėms).

Kai biodujos atitinka ne gamtinėms dujoms keliamus kokybės ir sudėties reikalavimus, joms taikomas Akcizų įstatymo 39 straipsnyje naftos dujoms arba dujiniam angliavandeniliams nustatytas akcizo tarifas, t. y. 304,10 Eur/t produkto naudojant kaip variklių degalus arba 13 Eur/t naudojant kaip šildymui skirtą kurą.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymų projekte siūloma:

Papildyti 43 straipsnio 1 dalį 6 punktu ir nustatyti, kad nuo 2025 m. liepos 1 d. biodujoms nebūtų taikomos pastovioji ir kintamoji akcizo tarifo dalys.

Nustatyti, kad pakeitimai įsigalioja 2025 m. liepos 1 d., o centrinis mokesčių administratorius iki 2025 m. birželio 30 d. priima įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus (įskaitant lengvatų taikymo tvarką).

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus teikiamus Įstatymo projektus neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Siūlomas Įstatymo nuostatų pakeitimas poveikio kriminogeninei situacijai ir įtakos korupcijai neturės. Įstatymo projektui atliktas antikorporcinis vertinimas (vertinimo pažyma pateikiama kartu su Įstatymo projektu).

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

¹ 2003 m. spalio 27 d. Tarybos Direktyva 2003/96/EB pakeičianti Bendrijos energetikos produktų ir elektros energijos mokesčių struktūrą

Priimto Įstatymo projekto įgyvendinimas galėtų sumažinti ūkio subjektų, savo veikloje naudojančių energinius produktus, t. y. biodujas, veiklos kaštus. Taip pat skatinant biodujų gamybą ir maišymą su gamtinėmis dujomis tikimasi sumažinti neigiamą poveikį aplinkai.

Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos išvadoje Įstatymo projektas atitinka valstybės pagalbos požymius pagal Sutarties su Europos Sąjungos veikimo 108 straipsnio 3 dalį. Todėl Įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje nustatoma Įstatymo neveikimo sąlyga kol nebus gautas pritarimas iš Europos Komisijos. Nuostata darbo tvarka suderinta su Konkurencijos taryba. Pranešimas dėl valstybės pagalbos teikimo derinamas su Konkurencijos Taryba.

8. Ar Įstatymo projektas neprieštaruoja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštaruoja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Įstatymų priimti nereikės.

10. Ar Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

11. Ar Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir ES dokumentus

Įstatymo projekto nuostatos neprieštaruoja ES dokumentams ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymų įgyvendinimui Valstybinė mokesčių inspekcija (Centrinis mokesčių administratorius) turės parengti ir patvirtinti įgyvendinamuosius teisės aktus, susijusius su biodujų akcizų lengvatų taikymu atskiroms vartotojų kategorijoms.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Biodujų skatinimo priemonėms 2024 m. suplanuota skirti 7 mln. Eur antros kartos biodegalais ir elektra varomos žemės ūkio technikos skatinimui ir 2 mln. Eur biometano ir (ar) biodujų panaudojimas žemės ūkyje pakeičiant dyzelinį kurą.

Atsižvelgiant į Valstybės duomenų agentūros duomenis 2022 m. Lietuvoje biodujų suvartojimas siekė 22,8 mln. m³. Paslaugų sektoriuje sunaudota 12 mln. m³ (112458 MWh), o pramonėje – 10,8 mln. m³ biodujų (101212 MWh). Pritaikius gamtinėms dujoms taikomus akcizų tarifus valstybė preliminariai netektų:

1) 2025 m. – 57 691 Eur (įvertinus, kad Įstatymo pakeitimo įsigaliojimą siūloma nustatyti 2025 m. liepos 1 d.);

2) 2026 m. – 213 670 Eur (įvertinus nuo 2026 m. sausio 1 d. didėjantį akcizo tarifą gamtinėms dujoms);

3) 2027 m. – 213 670 Eur;

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Nėra.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis „Akcizai“, „Biodujos“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai
Nėra.